

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
M essis l r  c n nümunəvi təlim standartı

Santexnik

İngilis dilində adı: Plumber

N: 7126-2-00034-01

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi “Sosial M dafi nin İnkışafı” layihəsinin “ISCO 88/08-  uyğun t kmill şdirilm ş peşə standartlarının v  əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması” tapşırığı  r v sində “GOPA Consultants” v  “SEFT Consulting” tərəfindən hazırlanmışdır.

Bakı
İyun, 2011-ci il

İSTİFADƏ OLUNAN ANLAYIŞLAR

Bacarıq

Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.

Bacarıq səviyyəsi

Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO-da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:

Birinci bacarıq səviyyəsi

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövrü fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.

Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.

İkinci bacarıq səviyyəsi

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi

Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kolleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

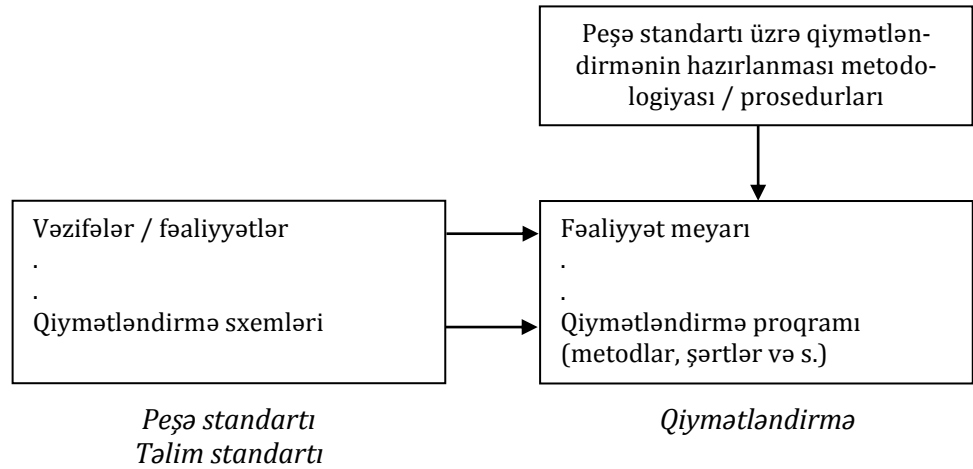
Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

	<p><i>Dördüncü bacarıq səviyyəsi</i></p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.</p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.</p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox vaxt peşəkarlar adlandırılır.</p>
Bilik	Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.
Əlavə / ümumi səriştələr	Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan səriştələrə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı səriştələri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq səriştələr daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.
Əvvəlki təlimin tanınması	<p>Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.</p> <p>Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi;• Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, səriştələrin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi;• Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi;• Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.
Fəaliyyət	Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.
Formal təlim	Azərbaycan Respublikasının təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən səriştələr testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.
Informal təlim	Özünü-təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də səriştələrinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi).

	<p>O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən istiqamətləndirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. Informal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.</p>
İş	<p>Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).</p>
İşə yanaşma	<p>Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.</p> <p>Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimulyasiya adlanır) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.</p> <p>Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İradə: fəaliyyət meyilləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.</p>
Qeyri-formal təlim	<p>Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya mərkəzlərdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.</p>
Qiymətləndirmə metodu	<p>Səriştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.</p>
Qiymətləndirmə paketi	<p>Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin səriştələrinin qiymətləndirilməli olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.</p>
Qiymətləndirmə sxemi	<p>Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilmə istiqamətlərini müəyyən edir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həll etmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşəgötürmə; • Karyera yüksəlişi; • Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi; • İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi. <p>Qiymətləndirməni planlaşdırma zamanı onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsəduyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirməsi; viii) Fərdi</p>

araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.

Peşə standartı və peşə standartı üzrə qiymətləndirmə arasındakı əlaqə aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Məşğulluq təsnifatı (MT)

Ölkədə əmək bazarının inkişafına, beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş uçot və statistikaya uyğun olaraq ISCO-08 təsnifatından istifadə edilməklə, onun genişləndirilməsi əsasında 2010-cu ildə hazırlanmışdır. Onun strukturu ISCO-08 təsnifatının strukturu ilə eynidir. MT Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 20 Dekabr 2010-cu il 180 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş və AZT041-2010 nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Peşə

Yüksək oxşarlıq dərəcəsinə malik əsas vəzifə və fəaliyyətlərdən ibarət olan işlərin məcmusudur. Şəxsin hər hansı bir peşə ilə bağlılığı onun hazırda tutduğu vəzifə, əlavə və ya əvvəlki işləri vasitəsi ilə müəyyən olunur.

Peşə standartı

Konkret peşə sahələrində işçilərin yerinə yetirdikləri əmək funksiyalarına qoyulan ümumi tələbləri sistemli şəkildə əks etdirən normativ sənəddir. O, müvafiq səriştələr çərçivəsində işçinin bilik, bacarıq və vərdisləri nəzərə alınmaqla, onun əmək funksiyalarını yerinə yetirməsinə imkan verəcək konkret vəzifə öhdəliklərinin və fəaliyyətlərin siyahısını özündə ehtiva edir. Peşə standartı işdəki rolu təyin etməyə, işçinin fəaliyyətini qiymətləndirməyə, eləcə də, təkmilləşmə, peşə yüksəlişi üçün yollar müəyyən etməyə və hazırlamağa kömək edə bilər.

Peşə standartları ISCO-ya və Məşğulluq təsnifatına uyğun olaraq təsnifatlaşdırılır.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Qiymətləndirmə hər hansı bir sahədə səriştənin aşkar edilməsi məqsədilə fərdin fəaliyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilmiş standartlar ilə müqayisədə ədalətli və dəqiq şəkildə ölçülməsinə imkan verən prosesdir. İş yerinin qiymətləndirilməsi prosesi iş yeri ilə bağlı gündəlik fəaliyyətin tərkib hissəsini təşkil edir. Qiymətləndirmə zamanı əldə edilən nəticələr fərdlərə öz işlərini necə yerinə yetirdiyini öyrənməyə imkan verir. Bu, biliklərin, bacarıqların, yanaşma və davranışın inkişaf etdirilməsində, beləliklə, səriştənin nümayiş etdirilməsində onlara yardım edir.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi qiymətləndirmə sxemi, fəaliyyət meyarları, qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün zəruri qiymətləndirmə metodları və resurslarını əhatə edir.

Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCO)	<p>Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məsul olduğu əsas beynəlxalq təsnifatlardan biri olmaqla, beynəlxalq iqtisadi və sosial təsnifat qrupuna daxildir.</p> <p>ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq;• Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq;• Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq. <p>O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.</p> <p>ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.</p>
Səriştə	<p>Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımi səviyyədə bilik, bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.</p> <p>İş kontekstində istifadə olunan “Səriştə” anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhəfurlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.</p> <p>Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.</p>
Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)	<p>1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.</p>
Təlim standartı	<p>İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri <i>səriştələri</i> (bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri) təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none">• istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması;• istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə;• peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.
Vəzifə	<p>İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.</p>

MÜNDƏRİCAT

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI	8
A.1. İşə dair xüsusi məlumat	8
A.1.1. Əmək şəraiti	8
A.1.2. İşə qəbul tələbləri	8
A.1.3. Tabeçilik	9
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və müstəqillik səviyyələri	9
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları	10
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı	10
A.3. Səriştələr haqqında	11
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında	11
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ	12
B.1. Fəaliyyət meyarları	12
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar	13
B.3. Qiymətləndirmə metodları	13
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi	13
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə	14
B.4. Nəticələrin qeydə alınması	18
C. MÜƏSSİSƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI	19
C.1. Səriştələrin qısa təsviri	19
C.2. Təlim sxemi	20
C.3. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat	24
C.3.1. Təlimin növləri	24
C.3.2. Təlimin istiqaməti	25
C.3.3. Əvvəlki təlimin tanınması	25
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
İstinadlar	Error! Bookmark not defined.

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI

Santexnik

Peşənin qısa təsviri

Santexnik boruları, birləşmələri, qızdırıcı, su, qaz və drenaj sistemlərini nizamlayan qurğuları müvafiq normalar çərçivəsində montaj edir, quraşdırır, texniki xidmət göstərir və təmir edir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	7126 (Santexnik)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	7126 (Plumber)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	İyun, 2011-ci il
Təsdiq edən qurum:
Təsdiq tarixi:
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	İyun, 2016-cı il

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- İş daha çox sifarişçilərə aid ərazilərdə həyata keçirilir;
- İş çirkli və ya bəzən zərərli mühitdə reallaşdırıla bilər;
- Bura bəzən ağır əşyaların qaldırılması daxildir;
- İşdə son dərəcədə dəqiqliyə və keyfiyyətə üstünlük verilir;
- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydaları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, Texniki təhlükəsizlik haqqında Qanun və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi və digər normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçmək haqqında tibbi arayış (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmrləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda) təqdim olunur.

A.1.3. TABEÇİLİK

Kimə tabedir: Sahəsi rəisi.

Kim ona tabedir: Yardımçı işçilər.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşa nəzarət altında işləmək. İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir.	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq. Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq. Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək. Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək.	☒
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək). İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövri problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək. Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək. İşçilərə rəhbərlik etmək. Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək.	
4	Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Mürəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək. Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək. Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək. Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq. Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq. Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək.	

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- Müvafiq təcrübə, bacarıq və təhsil əldə etdikdən sonra rəhbər və daha yüksək texniki vəzifələrə yüksəlmək imkanları vardır.
- Bir çox santexniklər müstəqil sahibkar qismində fəaliyyət göstərirlər.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

- V.1. Qaz, istilik, su və drenaj sistemlərini quraşdırmaq, sınaqdan keçirmək və işə salmaq:
- F.1.1. Sxemləri və göstərişləri başa düşmək və təlimatlara riayət etmək;
 - F.1.2. Fəaliyyət ardıcılığını hazırlamaq;
 - F.1.3. Sistemlərin düzgün fəaliyyətinə nəzarət etmək və yoxlamaq.
- V.2. Hissələri və modulları quraşdırmaq:
- F.2.1. Əl alətləri və qurğulardan səmərəli istifadə etmək;
 - F.2.2. İş qaydalarını və qrafikini mənimsəmək;
 - F.2.3. Birləşmə, qapaq, çanaq, tualet və ləyən kimi hissə və avadanlıqları quraşdırmaq;
 - F.2.4. Hissələri və ya sistemləri montaj etmək;
 - F.2.5. Mühafizə məqsədilə örtüklər quraşdırmaq, ehtiyac olduğu halda ütü alətindən istifadə etmək;
 - F.2.6. Sistemi lazımı maye, hava və ya sıxılmış hava ilə doldurmaq.
- V.3. Texniki xidmət və ya təmir:
- F.3.1. Nasaz hissələri aşkar etmək;
 - F.3.2. Tutulmuş süzgeçləri, drenaj borularını açmaq və təmizləmək;
 - F.3.3. Hissələri dəyişmək və sistemləri təmir etmək;
 - F.3.4. Dövri texniki xidmətin göstərilməsi üzrə qaydalara riayət etmək.
- V.4. Kommunal sistemləri qoşmaq:
- F.4.1. Şarnirləri, boruları və ya sistem elementlərini birləşdirmək və maye axınını nizamlamaq.
- V.5. Müştəriləri yeni quraşdırılmış sistemdən istifadə ilə bağlı təlimatlandırmaq:
- F.5.1. Sistemin normal işini mütəmadi olaraq yoxlamaq, material və (və ya) enerji sərfiyyatını hesablamaq;
 - F.5.2. İstifadəçiləri sistem və avadanlıqlardan düzgün və səmərəli istifadə olunması, eləcə də sistemə texniki xidmətin göstərilməsi barədə təlimatlandırmaq;
 - F.5.3. Enerji istifadəsini və onun ətraf mühitə təsirini yoxlamaq və qeydə almaq;
 - F.5.4. Boruları, drenaj borularını və kabelləri izolyasiya etmək.
- V.6. Əlavə məhsul və xidmətlər təşviq etmək və satmaq:
- F.6.1. Satın alınan məhsulun həcmi müzakirə etmək və inkişaf imkanlarını təklif etmək;
 - F.6.2. Texniki xidmət paketini təqdim etmək və satmaq.

V.7. Fəaliyyətləri uçota almaq və sənədləşdirmək:

F.7.1. Xidmətlərin satışı və təşviqatının qeydiyyatını aparmaq;

F.7.2. Avadanlıqları qeydə almaq, müvafiq səlahiyyətli şəxsləri və rəhbərliyi məlumatlandırmaq.

A.3. SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərdin santexnik peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas sərişmələr santexnik peşəsi üzrə müvafiq **təlim standartı**nda göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QİYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərdin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi santexnik peşəsi üzrə müvafiq **peşə standartının qiymətləndirilməsi**ndə öz əksini tapır. Fərdin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ

Santexnik

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Santexniklər üçün qiymətləndirmə nümunəsi qaz, istilik, su və drenaj sistemlərinin quraşdırılması, sınağı və istifadəyə verilməsi, habelə onlara texniki xidmətin göstərilməsi və təmiri ilə əlaqədar tələb olunan bilik və bacarıqları müəyyən edir. Testə həmçinin iş zamanı tətbiq edilən tədbirlərin keyfiyyətinin təminatına dair suallar daxildir.

Hazırkı peşə üçün **tövsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	7126 (Santexnik)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	7126 (Plumber)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Test versiyası:	01
Hazırlanma tarixi:	İyun, 2011-ci il
Təsdiq edən qurum:
Təsdiq tarixi:

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar anlaşılan dildə, sadə formada müəyyən edilməlidir ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılması baxımından faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.7) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

- V.1. Qaz, istilik, su və drenaj sistemlərini quraşdırmaq, sınaqdan keçirmək və işə salmaq:
 - F.1.1. Sxemləri və göstərişləri başa düşmək və təlimatlara riayət etmək;
 - F.1.2. Fəaliyyət ardıcılığını hazırlamaq;
 - F.1.3. Sistemlərin düzgün fəaliyyətinə nəzarət etmək və yoxlamaq.
- ...
- V.7. Fəaliyyətləri uçota almaq və sənədləşdirmək:
 - F.7.1. Xidmətlərin satış və təşviqatının qeydiyyatını aparmaq;
 - F.7.2. Avadanlıqları qeydə almaq, müvafiq səlahiyyətli şəxsləri və rəhbərliyi məlumatlandırmaq.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURSLAR

- a) Material və komponentlər: qaz boru kəmərinin diaqram planı, beşmərtəbəli drenaj sisteminin izometrik və vertikal qaldırıcı diaqramları.
- b) Alət və avadanlıqlar: ehtiyac yoxdur.
- c) İstehlak malları: ehtiyac yoxdur.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin səriştəsini qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test.

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 1 saat 15 dəqiqə.
İşlərin sayı: 2.

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr:

15% Qaz, istilik, su və drenaj sistemlərini quraşdırmaq və istismar etmək və ya onlara texniki xidmət göstərmək və təmir etmək:

Sxemləri və çertyojları oxumaq və təlimatları yerinə yetirmək;
Fəaliyyət ardıcılığını hazırlamaq;
Sistemlərin fəaliyyətinə lazımı şəkildə nəzarət etmək və monitorinqini aparmaq ;
Test prosedurlarını və alətlərini mənimsəmək və tətbiq etmək.

15% Hissələri və modulları quraşdırmaq:

Ən effektiv təlimatlardan və alətlərdən istifadə etmək;
Tapşırıqları və qrafiki oxumaq;
Muftalar, klapınlar, su çanaqları, əlüzyuyanlar, çənlər və s. bu kimi elementləri və hissələri quraşdırmaq və ya birləşdirmək;
Elementləri və ya asılı sistemləri yığmaq;
Zərurət yarandığı halda, qaynaq üsulundan istifadə etməklə örtükləri, muftaları və mühafizə elementlərini hazırlamaq və ya quraşdırmaq;
Avadanlığa tələb olunan maye, hava və ya sıxılmış hava buraxmaq.

20% Texniki xidmət və ya təmir:

Nasazlıqları və ya qüsurlu hissələri aşkar etmək;
Tutulmuş drenaj sistemlərini açmaq və təmizləmək;
Hissələri dəyişdirmək və sistemləri bərpa etmək;
Adi dövrü texniki xidmət işlərini həyata keçirmək.

15% Kanalizasiya sistemlərinə birləşmə:

Muftaları və ya boruları birləşdirmək, birləşmələri test etmək və axınları nizamlamaq.

10% Operativ olaraq keyfiyyətə nəzarət tədbirlərini həyata keçirmək:

İşləri müntəzəm olaraq yoxlamaq. Material və ya enerji istehlakını ölçmək;
İstifadəçilərə sistemdən düzgün və qənaətli şəkildə istifadə edilməsi, habelə müvafiq texniki xidmət işlərinin həyata keçirilməsi barədə təlimatlar vermək;
Enerji sərfiyyatını yoxlamaq və ətraf mühitə təsirləri öyrənmək ;
Boruları, drenaj sistemləri və kabelləri izolyasiya etmək.

15% Əlavə mal və xidmətlərin satışını təşviq etmək:

Alınmış məhsul çeşidlərini müzakirə etmək və genişlənmə imkanlarını göstərmək;
Texniki xidmət paketlərini təşviq etmək və satmaq.

10% Həyata keçirilən işləri sənədləşdirmək və effektivliyin yüksəldilməsi üçün təkliflər vermək:

Satış və təşviqat işlərinin qeydiyyatını aparmaq;
Quraşdırma işləri barədə qeydlər aparmaq və aidiyyəti orqanları və rəhbərliyi müvafiq qaydada məlumatlandırmaq.

İş nümunəsi 1: Qaz boru kəmərinin ölçüsünün müəyyən edilməsi.

Maksimum müddət: 45 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: İştirakçıya qaz boru kəmərinin diaqram planı veriləcəkdir. İştirakçı qaz sayğacından başlayaraq sobaya, mətbəxə, paltar quruducuya və su qızdırıcısına qədər müxtəlif məntəqələri qaz ilə təchiz edən borunun minimum ölçüsünü müəyyən edəcəkdir.

İş nümunəsi 2: Drenaj boru kəmərinin ölçü sxemi.

Maksimum müddət: 30 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: İştirakçıya beş mərtəbəli drenaj sisteminin izometrik və vertikal qaldırıcı diaqramları təqdim olunacaqdır. Hər bir mərtəbə üçün tələb olunan elementlərin növü və sayı veriləcəkdir. İştirakçının vəzifəsi drenaj elementlərinin sayını və drenaj sistemi üçün boru kəmərinin minimum ölçüsünü müəyyən etməkdən ibarət olacaqdır.

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti: 25 dəqiqə.

Sualların sayı: 22.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Tövsiyə olunan nisbət: 70%.

Əhatə olunan vəzifələr:

15% Qaz, istilik, su və drenaj sistemlərini quraşdırmaq, istismar etmək və ya onlara texniki xidmət göstərmək və təmir etmək:

Sxemləri və çertyojları oxumaq və təlimatları yerinə yetirmək
Fəaliyyət ardıcılığını hazırlamaq;
Sistemlərin fəaliyyətinə lazımı şəkildə nəzarət etmək və monitorinqini aparmaq ;
Test prosedurlarını və alətlərini başa düşmək və tətbiq etmək;

15% Hissələri və modulları quraşdırmaq:

Ən effektiv təlimatlardan və alətlərdən istifadə etmək.
Tapşırıqları və qrafiki oxumaq.
Muftalar, klapanlar, su çanaqları, əlüzyuyanlar, çənlər və s. bu kimi elementləri və hissələri

quraşdırmaq və ya birləşdirmək
Elementləri və ya asılı sistemləri yığmaq
Zərurət yarandığı halda qaynaq üsulundan istifadə etməklə örtükləri, muftaları və mühafizə elementlərini hazırlamaq və ya quraşdırmaq
Avadanlığa tələb olunan həcmdə maye, hava və ya sıxılmış hava buraxmaq.

20% Texniki xidmət və ya təmir:

Nasazlıqları və ya qüsurlu hissələri aşkar etmək
Tutulmuş drenaj sistemlərini açmaq və təmizləmək
Hissələri dəyişdirmək və sistemləri bərpa etmək
Adi dövrü texniki xidmət işlərini həyata keçirmək

15% Kanalizasiya sistemlərinə birləşmə:

Muftaları və ya boruları birləşdirmək, birləşmələri test etmək və axınları nizamlamaq

10% Operativ keyfiyyətə nəzarət tədbirləri həyata keçirmək

İşləri müntəzəm olaraq yoxlamaq. Material və ya enerji istehlakını ölçmək.
İstifadəçilərə sistemdən düzgün və qənaətli şəkildə istifadə edilməsi, habelə müvafiq texniki xidmət işlərinin həyata keçirilməsi barədə təlimatlar vermək;
Enerji sərfiyyatını yoxlamaq və ətraf mühitə təsirləri öyrənmək ;
Boruları, drenaj sistemləri və kabelləri izolyasiya etmək

15% Əlavə mal və xidmətlərin satışını təşviq etmək:

Alınmış məhsul çeşidlərini müzakirə etmək və genişlənmə imkanlarını göstərmək
Texniki xidmət paketlərini təşviq etmək və satmaq

10% Həyata keçirilən işləri sənədləşdirmək və effektivliyin yüksəldilməsi üçün təkliflər vermək:

Satış və təşviqat işlərinin qeydiyyatını aparmaq.
Quraşdırma işləri barədə qeydlər aparmaq və aidiyyəti orqanları və rəhbərliyi müvafiq qaydada məlumatlandırmaq

Sual nümunələri:

1. Qarmaqlı zəncirkəsən hansı növ boru üçün tətbiq edilir?
 - A. çuqun
 - B. latun
 - C. mis
 - D. beton
2. Qalvanizasiya edilmiş boruları birləşdirmək üçün adətən hansı birləşdirmə metodundan istifadə olunur?
 - A. yüksək temperaturlu qaynaq
 - B. sıxılma
 - C. genişlənmə
 - D. tikiş
3. Tualet oturacağının ölçüsü nə ilə uzlaşdırılmalıdır?
 - A. çən
 - B. cam
 - C. döşəmə
 - D. su təchizatı

4. Bərk materialları ayırmaq məqsədilə ilkin təmizləmə prosesi zamanı __istifadə olunur.
 - A. filtrasiyadan
 - B. aerasiyadan
 - C. çökdürmədən
 - D. dezinfeksiyadan
5. Borunun yivlərində keçidin qoyulmasının əsas məqsədi nədir?
 - A. Muftadan istifadə etməmək
 - B. Sıx birləşməni təmin etmək
 - C. Uzunluq ilə uzlaşmaya imkan vermək
 - D. Quraşdırma işini asanlaşdırmaq
6. Xəndəyi dolduran zaman, torpaq ____
 - A. yalnız bellənməlidir
 - B. qum ilə qarışdırılmalıdır
 - C. təbəqələr şəklində qoyulmalıdır
 - D. daşlardan təmizlənməlidir
7. Qalvanizasiya edilmiş poladı misə birləşdirmək üçün tətbiq edilən ən münasib metod
 - A. di-elektrik birləşmə
 - B. teflon lent
 - C. dəmir boru adapteri
 - D. mis adapteri
8. İkili kanalizasiya nasos sistemində neçə ədəd nasos quraşdırılır?
 - A. 1
 - B. 2
 - C. 4
 - D. 5
9. Qaz kranı ____klapandır.
 - A. yumru
 - B. qlobusvari
 - C. buraxma
 - D. nəzarət
10. Qazanxananın yanma dərəcəsini nə müəyyən edir?
 - A. forsunka
 - B. kömür qidalandırıcı
 - C. suyun səviyyəsi
 - D. qızdırma tələbi
11. Qaz borusunu fərqləndirmək üçün hansı rəngdən istifadə edilməsi daha məqsədəuyğundur?
 - A. sarı

- B. qırmızı
C. narıncı
D. yaşıl
12. _____muftaya malik təzyiqli borular üçün dayaq bloklarından istifadə olunur.
A. flanslı
B. rezin həlqəli
C. tikilmiş
D. nöqtəli-qaynaqlı
13. “Torpaqsız lehim” dedikdə _____faiz qurğuşun qədər və ya ondan az miqdarda kimyəvi qarışıq nəzərdə tutulur.
A. .05
B. .02
C. .2
D. .5
14. Yaş hava klapanı.....
A. yalnız bir vanna otağına xidmət edə bilər
B. kanalizasiya xətlərinin müxtəlif səviyyələrdə birləşdirilməsinə imkan verir
C. Kanalizasiya sisteminin yuxarıdakı elementlərindən çirkab suları qəbul edir
D. Quru hava klapanının birləşməsindən ən aşağı drenaj birləşməsinə qədər uzanır
15. İşlənmiş qazın çıxması üçün nəzərdə tutulan borularda təzyiq dəyişməsinin qarşısını almaq məqsədilə torpaqdan və ya kanalizasiya borusundan yuxarı istiqamətdə saxta borusuna birləşdirilən ventilyasiya borusu necə adlanır
a. tacvari ventilyasiya borusu
b. ümumi ventilyasiya borusu
c. de-aerasiya kanalizasiya borusu
d. xomut ventilyasiya borusu
16. Yeni, dəyişdirilən və ya əvəz edilən su kəməri:
A. 48 saat sonra təftiş olunmadıqda örtülə bilər
B. bütün çıxışlar kənarda olduqda örtülə bilər
C. təftiş və təsdiq olunana qədər açıq qalmalıdır
D. pis hava şəraitinin zərər vurması təhlükəsi yarandıqda örtülə bilər
17. Aşağıdakı elementlərdən hansı ən yüksək bərkitmə göstəricisinə malikdir?
A. vanna
B. əlüzyuyan
C. tualet
D. mətbəx çanağı
18. Kimyəvi tullantılar qəbul edən boru kəməri hansı materialdan hazırlanmalıdır?
A. şüşədən

- B. misdən
 - C. aşınmaya davamlı materialdan
 - D. yüksək slikonlu çuqundan
19. Ventilyasiya borusunun bir boru həcmi qədər genişləndirilməsi:
- A. drenajın həcmi artıracaqdır.
 - B. yekcins qurğulara imkan verəcəkdir.
 - C. borunun uzunluğunu bir qədər də artıracaqdır.
 - D. borunun uzunluğunun azaldılmasına imkan verəcəkdir.
20. Hündür platforma və onun komponentləri ən azı ____maksimum nəzərdə tutulan yükə tam olaraq davam gətirməlidir.
- A. 4 dəfə həcmində
 - B. 10 dəfə həcmində
 - C. 12 dəfə həcmində
 - D. 2 dəfə həcmində
21. Binada aşağı təzyiqli qaz üçün imkan verilən maksimum təzyiq ____artıq olmamalıdır:
- A. 5 psig
 - B. 10 psig
 - C. 20 psig
 - D. 25 psig
22. Çıxış imkanı olan bina: yeni tikinti – hər mərtəbədə birdən artıq içməli su fontanı və ya su sərnləşdirici təmin olunur və ən azı ____ faiz çıxış imkanı mövcud olmalıdır.
- A. 10
 - B. 20
 - C. 40
 - D. 50

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması prosedurları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. MÜƏSSISƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI

Santexnik

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı santexnik peşəsi ilə məşğul olan müəssisələr, təlim mərkəzləri və institutları, təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır. İşlə bağlı səriştənin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim santexnik peşəsi üzrə əsas səriştələrə malik olan, mövcud səriştələrini inkişaf etdirmək, geniş profilə malik olmaq, yaxud iş məhsuldarlığını artırmaq istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) (bu təlimin müvafiq olduğu) peşənin kodu:	7126 (Santexnik)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	7126 (Plumber)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Milli İxtisas Çərçivəsi ilə əlaqə:
ISCED-də kodu:	52
Hazırlanma tarixi:	İyun, 2011-ci il
Təsdiq edən qurum:
Təsdiq tarixi:
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	İyun, 2016-cı il

C.1. SƏRİŞTƏLƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:	<ul style="list-style-type: none">• Alət və avadanlıqların funksiyaları• Hidravlika və pnevmatikanın əsasları• Elektronika və elektrik avadanlıqları haqqında məlumat• Ölçmə alətlərinin istismarı• Texniki təlimatları və sxemləri oxumaq bacarığı• Yazılı və şifahi Azərbaycan dili• Ölçmə işlərini aparmaq üçün üsullar• İlk yardım• Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası tədbirləri• Yanğından mühafizə və yanğınsöndürmə tədbirləri• Keyfiyyət barədə məlumatlılıq
Bacarıq:	<ul style="list-style-type: none">• Avadanlıqları, boruları, klapan və naqilləri quraşdırmaq, yoxlamaq və avtomatik fəaliyyətinə nəzarət etmək• Göstərilən üsullara uyğun olaraq maşın və sistemləri ayırmaq• Təlimat və normalara əsasən drenaj sistemini təmizləmək və fəaliyyətinə

	<p>texniki nəzarət etmək</p> <ul style="list-style-type: none">• Sistemlərdəki nasazlığı aradan qaldırmaq• Müstəqil və səmərəli şəkildə işləmək• Xidmət və yeni avadanlıqları təqdim etmək, onların satışını təşviq etmək• Müvafiq sahələrdə müştəri ilə əlaqə yaratmaq• Fəaliyyətin nəticəsini sənədləşdirmək və məruzə etmək
Yanaşma:	<ul style="list-style-type: none">• Yüksək dəqiqlik və fərdi intizam qaydalarına uyğun işləmək• Enerji sərfiyyatı və itkisini minimuma endirməyə çalışmaq
Əlavə / ümumi səriştlər:	<ul style="list-style-type: none">• Xarici dildə olan təlimat və göstərişləri oxumaq• Fəal İT istifadəçisi• Maşınların proqramlaşdırılmasına dair sadə biliklərə malik olmaq• Enerjinin emalı və təminatına dair yeni texniki biliklərin əldə edilməsində maraqlı olmaq

C.2. TƏLİM SXEMİ

Müvafiq təlim kursunu uğurla başa vuran “Santexnik” aşağıdakıları etməyi bacaracaqdır / biləcəkdir:

Bölmə 1: Avadanlıq, boru, klapa və naqilləri quraşdırmaq və istismar etmək, habelə avtomatlaşdırılmış prosesləri sazlamaq və monitoring etmək.

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Quraşdırılan sistem ilə bağlı mövcud sənədlərin haradan əldə edilməli və yoxlanılmalı olduğunu izah etmək;
Nəticə 2	Sistemin quraşdırılması məqsədilə istifadə edilən alət və avadanlıqları sadalamaq və onun istismara yararlığının necə təmin edilməsini izah etmək;
Nəticə 3	Quraşdırma işlərinin həyata keçirilməsi üçün iş yerinə təhlükəsiz və maneəsiz çıxış imkanının necə təmin edildiyini nümayiş etdirmək;
Nəticə 4	Binanın konstruksiya elementləri ilə bağlı hazırlıq işlərinin necə həyata keçirilməsini nümayiş etdirmək, o cümlədən: <ul style="list-style-type: none">• Binaanın konstruksiya elementlərini yoxlamaq və ilkin nasazlıq əlamətləri barədə məlumat vermək və onları qeydə almaq;• İşə başlamazdan əvvəl binanın konstruksiya elementlərini və ətraf əraziləri möhkəmləndirmək;• Taxta-şalbandan ibarət döşəmə səthlərini qaldırmaq;• Taxta döşəmə tirlərində olan dəlikləri və oyuqları kəsib çıxarmaq;• Döşəmə və ya divar səthlərdə olan izləri kəsib götürmək.
Nəticə 5	Daxil olan və ya çıxan əsas təchizat xətlərinin, quraşdırılacaq avadanlığın tələblərinə cavab verdiyini və necə təmin edildiyini nümayiş etdirmək;
Nəticə 6	Binanın konstruksiya elementlərinə quraşdırılacaq avadanlıqların necə ölçülməsini, nişanlanmasını və birləşdirilməsini nümayiş etdirmək, o cümlədən (müvafiq olduğu təqdirdə): <ul style="list-style-type: none">• Sistemin boru şəbəkəsi;

- Əsas sistemin komponentləri;
 - Sistemin nəzarət elementləri.
- Nəticə 7 Boruların sistemin nəzarət elementlərinə və aşağıdakı sistemlərin əsas komponentlərinə necə birləşdirildiyini nümayiş etdirmək:
- Soyuq su sistemi;
 - İsti su sistemi;
 - Mərkəzi istilik sistemi;
 - Kanalizasiya sistemi.
- Nəticə 8 Sistemin, boru xətlərinin daxil olan təchizat şəbəkəsinə və ya çıxan xidmətlərə necə birləşdirildiyini nümayiş etdirmək, o cümlədən:
- Sistemin mövcud boru şəbəkəsi və komponentləri;
 - Soyuq su təchizatı ilə bağlı boru şəbəkəsi;
 - Yeraltı drenaj boru xətti.
- Nəticə 9 Quraşdırma işlərindən sonra avadanlığın möhkəmliyinin necə yoxlanılmasını nümayiş etdirmək, o cümlədən:
- İstismara yararlığını müəyyən etmək məqsədilə avadanlıq üzərində ilkin vizual yoxlama aparmaq;
 - Avadanlığa normal istismar təzyiqi vurmaq və sızma hallarının olmasını yoxlamaq;
 - Yeni quraşdırılan sistemin möhkəmliyini yoxlamaq;
 - İstismara verməzdən əvvəl avadanlıqda olan sızıntı hallarını aradan qaldırmaq.
- Nəticə 10 Quraşdırma işlərindən sonra aparılmalı olan qeydləri sadalamaq, onların hansı məlumatları əhatə etməli olduğunu təsvir etmək və bunun dəqiq və vaxtında edilməsinin əhəmiyyətini izah etmək.

Bölmə 2: Verilmiş metodlara uyğun olaraq avadanlıq, maşın və sistemləri sökmək.

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Sökmə işlərinə başlamazdan əvvəl həyata keçirilməli olan yoxlamaları sadalamaq və onların əhəmiyyətini izah etmək, o cümlədən:
- Başlamazdan əvvəl işin tamamlanması üçün bütün zəruri məlumatların mövcud olması;
 - Müvəqqəti təchizat və ya xidmətlərin mövcud olması;
 - İş yerinə təhlükəsiz və maneəsiz çıxış imkanının təmin edilməsi;
 - Tələb olunan bütün alətlərin mövcud və istismara yararlı olması;
 - Binanın konstruksiya elementlərində mövcud olan hər hansı nasazlıq əlamətləri barədə məlumatın verilməsi və qeydə alınması;
 - Binanın konstruksiya elementləri və ətraf ərazilər ilə bağlı bütün zəruri müdafiə işlərinin yerinə yetirilməsi;
- Nəticə 2 Sökmə işlərinə başlamazdan əvvəl sistemin təchizat mənbəyindən və ya çıxışlardan təhlükəsiz şəkildə necə izolyasiya edilməsini nümayiş etdirmək, o cümlədən:
- Sistemə verilən elektrik və yanacaq təchizatını dayandırmaq;
 - Sistemə verilən su təchizatını dayandırmaq;
 - Kanalizasiya qurğularından istifadəni dayandırmaq.
- Nəticə 3 Sistemin içinin, o cümlədən isti su, soyuq su və mərkəzi istilik sistemlərinin necə boşaldılmalı və komponentlərin təhlükəsiz şəkildə necə atılmalı olduğunu

Nəticə 4	nümayiş etdirmək; Sistemin təhlükəsiz şəkildə necə sökülməli olduğunu, o cümlədən təkrar istifadə edilə bilən komponentlərin hansı formada etiketlənməli və tullantıların təlimatlara uyğun olaraq hansı şəkildə atılmalı olduğunu nümayiş etdirmək;
Nəticə 5	Bütün materialları, avadanlıqları və qoruyucu örtükləri götürməklə iş yerinin təhlükəsizliyini və təmizliyini təmin edərək, onun necə bərpa edilməli olduğunu nümayiş etdirmək;
Nəticə 6	Sökmə işlərindən sonra həyata keçirilməli olan qeydləri sadalamaq, onların hansı formada informasiyanı əhatə etməli olduğunu təsvir etmək və bunun vaxtında, dəqiq şəkildə edilməsinin əhəmiyyətini izah etmək.

Bölmə 3: Təlimatlara və standartlara uyğun olaraq drenaj sistemlərini təmizləmək və texniki xidmət göstərmək.

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Drenaj sistemlərinin təmizlənməsi və texniki xidmətin göstərilməsi ilə bağlı tələb olunan təlimatların və standartların əldə edilməsi prosesini izah etmək;
Nəticə 2	Drenaj sistemini təmizləmədən əvvəl həyata keçirilməli olan yoxlamaları sadalamaq və prosesi izah etmək;
Nəticə 3	Hər hansı maneələri götürmək və prosesi tamamladıqdan sonra iş yerini səliqəyə salmaqla drenaj sisteminin necə təmizlənməli olduğunu göstərmək;
Nəticə 4	Drenaj sistemi ilə bağlı həyata keçirilən texniki yoxlamaları nümayiş etdirmək və əvəz edilməli olan komponentləri təsvir etmək;
Nəticə 5	Drenaj sisteminin təmizlənməsindən və yoxlanılmasından sonra hansı qeydlərin aparılmalı olduğunu sadalamaq.

Bölmə 4: Qüsurları diaqnoz etmək və aradan qaldırmaq.

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Avadanlıqlarda baş verən ümumi xarakterli qüsurları aşkar etmək üçün həyata keçirilməli olan yoxlamaları sadalamaq və qüsür aşkar edildiyi təqdirdə atılmalı olan addımları izah etmək;
Nəticə 2	Qüsurların aradan qaldırılması prosesini təsvir etmək, o cümlədən: <ul style="list-style-type: none">• Material, alət və avadanlıqların seçilməsi;• İş yerinin hazırlanması;• Təmir işlərinin aparılması;• Proses tamamlandıqdan sonra iş yerinin bərpa edilməsi.

Bölmə 5: Müstəqil şəkildə effektiv işləmək.

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Planlama prosesinin müxtəlif mərhələlərini müəyyən etmək və effektiv planlama vasitəsi ilə səmərəli iş rejiminin necə əldə edildiyini izah etmək;
Nəticə 2	Davamlı təkmilləşmə prosesinin əhəmiyyətini izah etmək və müstəqil şəkildə işləməklə bunun necə əldə edilə biləcəyini təsvir etmək.

Bölmə 6: İstifadəçiləri sistemin fəaliyyəti barədə təlimatlandırmaq.

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Yeni sistemin ümumi xarakterik xüsusiyyətləri, istifadə edilən təlimatlar və yeni sistem quraşdırıldıqdan sonra müştərilərin təlim keçməli olduğu baza texniki xidmətləri sadalamaq;
----------	--

Nəticə 2	Yeni sistemin təhlükəsiz və effektiv istifadəsini təmin etmək məqsədi ilə onun xarakterik xüsusiyyətləri, istismarı və texniki xidmətlər barədə müştərilərə necə məlumat verildiyini təsvir etmək
Nəticə 3	Müştərilər üçün hazırlanmalı və təqdim edilməli olan sənədləri sadalamaq, müştərilərin təmizləmə və texniki xidmətlər ilə bağlı öhdəliklərini düzgün başa düşmələrinin necə təmin edildiyini izah etmək;
Nəticə 4	Yeni sistemin quraşdırılmasını dəstəkləyən, tamamlayan əlavə avadanlıq və ya xidmətləri sadalamaq, onların müştərilərə necə təklif edilə biləcəyini izah etmək

Yuxarıdakı sahələr üzrə təlim keçmiş şəxs aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı ¹

- V.1. Qaz, istilik, su və drenaj sistemlərini quraşdırmaq, sınaqdan keçirmək və işə salmaq:
 - F.1.1. Sxemləri və göstərişləri başa düşmək və təlimatlara riayət etmək;
 - F.1.2. Fəaliyyət ardıcılığını hazırlamaq;
 - F.1.3. Sistemlərin düzgün fəaliyyətinə nəzarət etmək və yoxlamaq.
- V.2. Hissələri və modulları quraşdırmaq:
 - F.2.1. Əl alətləri və qurğulardan səmərəli istifadə etmək;
 - F.2.2. İş qaydalarını və qrafikini mənimsəmək;
 - F.2.3. Birləşmə, qapaq, çanaq, tualet və ləyən kimi hissə və avadanlıqları quraşdırmaq;
 - F.2.4. Hissələri və ya sistemləri montaj etmək;
 - F.2.5. Mühafizə məqsədilə örtüklər quraşdırmaq, ehtiyac olduğu halda ütü alətindən istifadə etmək;
 - F.2.6. Sistemi lazımı maye, hava və ya sıxılmış hava ilə doldurmaq.
- V.3. Texniki xidmət və ya təmir:
 - F.3.1. Nasaz hissələri aşkar etmək;
 - F.3.2. Tutulmuş süzgəcləri, drenaj borularını açmaq və təmizləmək;
 - F.3.3. Hissələri dəyişmək və sistemləri təmir etmək;
 - F.3.4. Dövri texniki xidmətin göstərilməsi üzrə qaydalara riayət etmək.
- V.4. Kommunal sistemləri qoşmaq:
 - F.4.1. Şarnirləri, boruları və ya sistem elementlərini birləşdirmək və maye axınını nizamlamaq.

¹ Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

- V.5. Müştəriləri yeni quraşdırılmış sistemdən istifadə ilə bağlı təlimatlandırmaq:
- F.5.1. Sistemin normal işini mütəmadi olaraq yoxlamaq, material və (və ya) enerji sərfiyyatını hesablamaq;
 - F.5.2. İstifadəçiləri sistem və avadanlıqlardan düzgün və səmərəli istifadə olunması, eləcə də sistemə texniki xidmətin göstərilməsi barədə təlimatlandırmaq;
 - F.5.3. Enerji istifadəsini və onun ətraf mühitə təsirini yoxlamaq və qeydə almaq;
 - F.5.4. Boruları, drenaj borularını və kabelləri izolyasiya etmək.
- V.6. Əlavə məhsul və xidmətlər təşviq etmək və satmaq:
- F.6.1. Satın alınan məhsulun həcmi müzakirə etmək və inkişaf imkanlarını təklif etmək;
 - F.6.2. Texniki xidmət paketini təqdim etmək və satmaq.
- V.7. Fəaliyyətləri uçota almaq və sənədləşdirmək, səmərəliliyi artırmaq üçün təkliflər vermək:
- F.7.1. Xidmətlərin satış və təşviqatının qeydiyyatını aparmaq;
 - F.7.2. Avadanlıqları qeydə almaq, müvafiq səlahiyyətli şəxsləri və rəhbərliyi məlumatlandırmaq.

C.3. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.3.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri səriştlər aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Tövsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim	☒	İlkin təlim akkreditasiyadan keçmiş peşə məktəbləri və sertifikatlaşdırılmış müəssisələr tərəfindən təşkil olunur. Bu təlim praktikadan qazanılan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Yalnız praktiki təlim keçirildiyi hallarda səriştlərin tanınması haqqında sənəd əldə etmək üçün işçinin əlavə nəzəri təlim keçməsi və qiymətləndirilməsinə ehtiyac var. Əldə edilən səriştlər milli ixtisas çərçivəsində tətbiq oluna bilər ³ .
Orta ixtisas təhsili		
Ali təhsil		
Digər:		

² Ümumi orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşdığından cədvəldə əks olunmayıb.

³ Azərbaycanda səriştlərin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.

Qeyri-formal və (və ya) informal təlim tələb olunan bilik, bacarıq və yanaşmanın genişləndirilməsinə şərait yarada bilər. Bəzən santexniklərin zəruri səriştələrə yalnız qeyri-formal və (və ya) informal təlim vasitəsi ilə sahib olmaları mümkündür .

Qeyri-formal təlim

Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində usta yanında öyrənməkdir. İş yerində, təlim mərkəzində və ya bilavasitə ixtisaslaşmış təlimatçı və ya usta tərəfindən keçirilən təlimdir.

İnformal təlim

İnformal təlim ənənəvi olaraq, ailə sexlərində yer alır, tələb olunan nəzəri və təcrübi bilikləri verir, yalnız formal olaraq qəbul olunan təhsil haqqında sənədi təmin etmir.

C.3.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Normal ilkin təlim istiqaməti ümumi orta təhsili başa vurduqdan sonra peşə təhsili almaq və razılıq əsasında müvafiq şirkətdə təcrübə keçməkdir. Buna baxmayaraq, santexniklərin təlim istiqamətləri yuxarıda göstərilədiyi kimi qeyri-formal və ya informal təlimdən də ibarət ola bilər.

C.3.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI

Gələcəkdə tikinti sahəsində ən azı iki il iş təcrübəsi olan şəxslər bacarıqlarını yoxlamaq üçün imtahana müraciət edə bilər və yalnız ümumi bacarıqlarını yoxlamaq üçün imtahanı keçdikdən sonra formal ixtisas verilə bilər.